

Samostalna putovanja žena – iskustva i prostorne prakse putnica

Leona Matotek¹, Lana Slavuj Borčić^{2*}

¹ Institut za turizam, Vrhovec 5, 10000, Zagreb / *Institute for Tourism, Zagreb, Croatia*, e-mail: leona.matotek@iztg.hr, <https://orcid.org/0009-0005-0203-9173>

² Sveučilište u Zagrebu, Prirodoslovno-matematički fakultet, Geografski odsjek, Trg Marka Marulića 19/II, 10000, Zagreb, Hrvatska / *University of Zagreb, Faculty of Science, Department of Geography, Zagreb, Croatia*, e-mail: lslavuj@geog.pmf.hr, <https://orcid.org/0000-0002-9440-5679>

* Dopisni autor / *Corresponding author*

DOI: 10.15291/geoadria.4732

Pregledni rad / *Review*

Primljeno / *Received*: 02-3-2025

Prihvaćeno / *Accepted*: 02-9-2025



Autori zadržavaju autorska prava nad svojim radom i pravom na objavljivanje bez ograničenja. Rad se licencira pod CC BY licencom što znači da članci mogu biti ponovno korišteni i distribuirani bez ograničenja dokle god je izvorni sadržaj ispravno citiran.

Cilj ovoga rada je razmotriti ključne aspekte samostalnog putovanja žena koji se ističu u dosadašnjim znanstvenim istraživanjima s posebnim naglaskom na motivaciju samostalnih putnica, odnos roda i prostora, ograničenja i pitanje sigurnosti te strategije nošenja s rizicima. U analizi je korištena relevantna strana znanstvena literatura iz područja turizma, rodnih studija i feminističke geografije. Iako je motivacija za samostalno putovanje često povezana s osobnim razvojem, osnaživanjem i željom za upoznavanjem novih prostora, putnice se suočavaju s mnogobrojnim prostornim i društvenim ograničenjima. Kao odgovor na te izazove, razvijaju različite strategije prilagodbe kojima se nastoje oduprijeti strahu i rodnim stereotipima. Uočen je nedostatak istraživanja usmjerenih na analizu percepcije turističkih destinacija kao poželjnih i sigurnih ili nepoželjnih i nesigurnih za samostalne putnice te na identifikaciju ključnih čimbenika koji oblikuju te percepcije. Za dublje razumijevanje ovoga fenomena važno je uključiti sociodemografske podatke i prostorni kontekst čime se otvara prostor za daljnja istraživanja iz

geografskih perspektiva. Buduća istraživanja mogu pridonijeti oblikovanju turističke ponude koja više odgovara potrebama i sigurnosti samostalnih putnika.

Ključne riječi: samostalna putovanja žena, pregled literature, rod, prostorna ograničenja, strategije prilagodbe

UVOD

Samostalni putnici sve su važniji segment turističkog tržišta, a posebno je uočljiv trend porasta samostalnih putovanja žena (Ghadban i sur., 2023; Yang i sur., 2019). Bolje mogućnosti stjecanja obrazovanja i prilika za zaradu, višak slobodnog vremena i raspoloživih prihoda, zajedno s promicanjem globalnih putovanja i rastom individualizma, utječu na porast broja žena u turističkoj industriji (Bryson, 1994; Wilson & Little, 2005). Povećanje broja putnica posljednjih nekoliko desetljeća može se pripisati i povećanju dobi sklapanja braka i majčinstva, smanjenju stope nataliteta te više razvoda braka (Junek i sur., 2006; Laesser i sur., 2009). Te demografske i društvene promjene otvorile su nove mogućnosti za slobodno vrijeme i putovanja žena (Kim & Beck, 2009).

Sedamdesetih godina prošlog stoljeća počelo se značajnije pisati o pojmu selektivnih oblika turizma koji, među ostalim, podrazumijevaju traženje „autentičnijeg“ i netradicionalnog odmora turista, a istovremeno i smanjenje popularnosti putovanja u okviru paket-aranžmana i povećanje broja individualnih putovanja (Cockburn-Wootten i sur., 2006; Ejupi & Medaric, 2022; Rabotić, 2013). U suvremenom, globaliziranom turističkom svijetu turisti se opisuju kao individualisti, fleksibilni, spontani, nepredvidljivi i ekološki osviješteni (Wilson & Harris, 2006). Samostalni putnici uglavnom očekuju opušteno, riskantno i avanturističko iskustvo (Mani & Jose, 2020), a podaci pokazuju da je među njima više žena. Tako podaci agencije Road Scholar¹ pokazuju da do 30 % sudionika njihovih tura putuje samostalno, a čak 85 % samostalnih putnika čine žene, dok prema podacima Condor Ferriesa² žene nadmašuju muškarce u samostalnim putovanjima u omjeru

¹ Road Scholar je američka neprofitna organizacija sa sjedištem u Bostonu (Massachusetts) specijalizirana za obrazovne putne programe namijenjene prije svega starijim osobama. Organizacija nudi razne oblike putovanja, uključujući solo putovanja, avanture namijenjene samo ženama, obiteljska putovanja za bake i djedove i drugo.

² Condor Ferries bio je operator putničkih i teretnih trajektnih usluga između Ujedinjenog Kraljevstva, Guernseyja, Jerseyja i Francuske. Od ožujka 2025. godine operacije koje su se odnosile isključivo na Guernsey preuzeo je Brittany

67 % prema 37 % (Condor Ferries, 2025; Road Scholar, 2024). Također, 73 % turističkih agenata navodi da žene češće od muškaraca putuju samostalno (Condor Ferries, 2025).

Prema Gibson i suradnici (2013), turizam je socio-kulturni fenomen u smislu da je iskustvo putnika oblikovano različitim kulturnim čimbenicima, od kojih je spol jedan od najvažnijih. Naime, dugo je spol uvelike definirao mogućnosti za odlazak na samostalno putovanje. Žene putnice bile su, i u određenoj mjeri još uvijek jesu, ograničene ulogama supruge, majke i njegovateljice (Chiang & Jogaratnam, 2006). No, samostalna putovanja pružaju ženama fizički i mentalni prostor za otpor stereotipima o rodnim ulogama i rekonstrukciju vlastitog identiteta (Otegui-Carles i sur., 2022).

Ženska samostalna putovanja definiraju se kao putovanja u kojima žene same stižu na odredište, odnosno ne putuju u sklopu paket-aranžmana, grupe ili ture (McNamara & Prideaux, 2010). U nekim se definicijama ističe samovoljni izostanak društva (bez obitelji, partnera ili prijatelja) (Mani & Jose, 2020) ili nemogućnost pronalaska društva za zajedničko putovanje (Yang, 2020). Samostalne putnice takav način putovanja odabiru zbog različitih razloga i motivacije, a karakteristično za te definicije je: samostalno planiranje putovanja, samostalni odlazak na putovanje i provođenje vremena na putovanju samostalno (u potpunosti ili u nekom dijelu) (McNamara & Prideaux, 2010; Mani & Jose, 2020; Yang, 2020).

Rastući trend samostalnih putovanja žena potaknuo je niz istraživanja o tome kasnih 1990-ih. Većina znanstvenih istraživanja bavi se iskustvima putnica iz razvijenih zemalja, posebice iz SAD-a, Ujedinjenog Kraljevstva, Australije i Novog Zelanda (Jordan & Aitchison, 2008; Jordan & Gibson, 2005; Thomas & Mura, 2019; Weatherby & Vidon, 2018; Wilson & Harris, 2006; Wilson & Little, 2008), a u novije vrijeme sve više istraživanja obuhvaća žene iz Azije (Nguyen & Hsu, 2022; Osman i sur., 2020; Seow & Brown, 2020; Teng i sur., 2023; Yang i sur., 2018a; Yang i sur., 2018b) te posebno iz muslimanskih država (Iran, Turska, Saudijska Arabija) (Hosseini i sur., 2021; Nikjoo i sur., 2021; Nikjoo i sur., 2023; Seyfi i sur., 2020; Siddiqui & Bano, 2023).

U kontekstu feminističke geografije, samostalna putovanja žena ponajviše istražuju Wilson i Little (2005; 2008) te Yang i suradnici (2018a; 2019). Wilson i Little (2005; 2008) analiziraju kako samostalne putnice doživljavaju „geografiju straha“ u javnim prostorima koji su često

Ferries. Operater je svake godine prikupljao statistička izvješća o samostalnim putovanjima žena te ih objedinjavao u jedinstveni godišnje izvješće.

percipirani kao nesigurni za žene te istražuju ograničenja s kojima se putnice suočavaju, uključujući brigu o sigurnosti, društvene percepcije i rodne norme. Yang i suradnici (2018a; 2019) perspektivom feminističke geografije pokazuju da kombinacija roda, kulture, klase i drugih društvenih čimbenika utječe na to kako azijske samostalne putnice oblikuju svoj identitet i snalaze se u rodno obilježenim prostorima i percipiranim rizicima. Benjamin i Schwab (2023) u feminističkom okviru uspoređuju vlastita iskustva samostalnog putovanja unutar sustava prilagođenog za muškarce. S druge strane, neki autori poput Heimtun i Abelsen (2013) tek usput spominju teorijske aspekte feminističke geografije, dok primarno ispituju koje su vrste samostalnih putovanja poželjnije među spolovima.

Premda je tema samostalnih putovanja žena sve prisutnija u inozemnim istraživanjima, u Hrvatskoj je i dalje vidljiv značajan nedostatak znanstvenih radova o tome. Naime, ne postoje znanstveni radovi, disertacije i knjige na hrvatskom jeziku koji bi se sustavno bavili tom temom. U medijskom prostoru može se pak pronaći velik broj članaka i priloga (prema Google pretraživanju i više od 50 000) koji se bave temama poput preporuka destinacija pogodnih za samostalne putnice, savjetima za sigurno putovanje, putopisima i ponudama putničkih agencija specijaliziranih za tzv. girls only putovanja. Međutim, domaća akademska istraživanja iz područja geografije ili rodnih studija koja bi se fokusirala na tu problematiku zasad izostaju.

Cilj ovoga rada je razmotriti aspekte samostalnog putovanja žena koji se u dosadašnjoj znanstvenoj literaturi izdvajaju kao ključni. Na temelju pregleda relevantne literature u ovom se radu posebno obrađuju četiri teme: 1. motivacije samostalnih putnica, 2. odnos roda i prostora, 3. ograničenja i percepcija sigurnosti na putovanju te 4. strategije nošenja s rizicima na samostalnom putovanju, koje su usko povezane s percepcijom sigurnih prostora i mjesta. Ova tema do sada je većinom obrađena iz perspektive turizma, rodnih studija i feminističke geografije. U analizi je korištena relevantna znanstvena literatura iz navedenih područja te se zaključci rada temelje na tom skupu materijala. U manjoj mjeri proučeni su i pojedini stručni izvori i literatura (npr. turistički vodiči namijenjeni samostalnim putnicama).

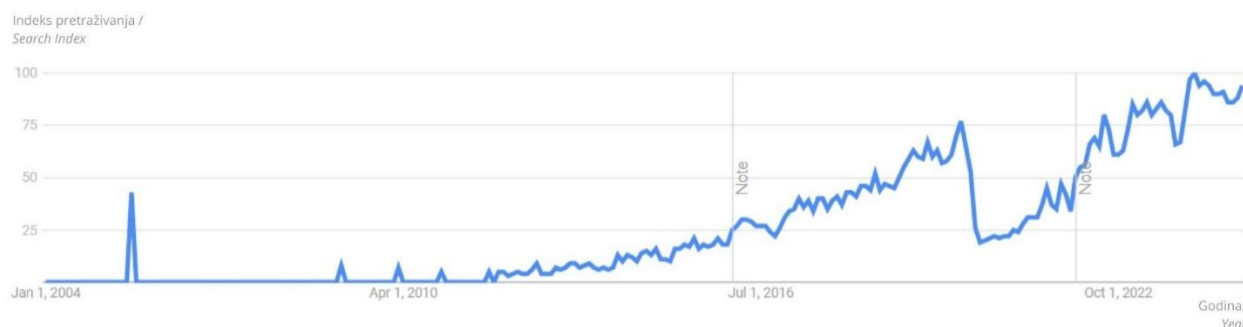
POVIJESNI OSVRT NA SAMOSTALNA PUTOVANJA ŽENA

Žene su tijekom povijesti bile uvelike ograničene u planiranju i odlasku na samostalno putovanje. Najranije poznate putnice bile su hodočasnice koje su putovale u Jeruzalem i Svetu zemlju. Primjerice, postoje zapisi da je Helena hodočastila u Svetu zemlju 327. godine, dok se prvi dokumentirani ženski putopis pripisuje opatici Egeriji, rimskoj građanki koja je samostalno putovala 383. godine (Wilson & Harris, 2006). Iako su 16. i 17. stoljeće bili razdoblje istraživanja svijeta, putovanja i kolonijalnih osvajanja, ta su područja tada bila smatrana isključivo muškom sferom. Unatoč tome, neke su žene i u tom razdoblju putovale i istraživale samostalno, a nastavile su to činiti i u 18. i 19. stoljeću (Wilson & Little, 2005). To su uglavnom bile dobro obrazovane i imućne žene, no unatoč njihovom društvenom statusu, takva su putovanja smatrana neprimjerenima, posebno za ugledne dame (Jordan & Gibson, 2005). Ipak, krajem 19. stoljeća društvene i političke promjene omogućile su ženama više suvremenih putovanja. U usporedbi s prethodnim generacijama, društvene konvencije koje su se odnosile na uloge i ponašanja žena značajno su se promijenile u većem dijelu zapadnog svijeta (Wilson & Little, 2005). Posebno velike strukturne promjene u razdoblju nakon Drugoga svjetskog rata dovele su do povoljnijih društvenih okolnosti za žene (Yang i sur., 2020).

Suvremeno tržište ženskih putovanja počelo se intenzivnije razvijati na zapadu 1970-ih (Frohlick, 2013). Primjerice, u SAD-u žene su već u 1970-ima, iako s nižim primanjima i većom stopom nezaposlenosti u odnosu na muškarce, imale veći udio u međunarodnim putovanjima (52 %) od muškaraca (48 %) (Zrnc, 1974). Žene s boljim obrazovanjem i većim prihodima pokazale su veću sklonost putovanju te je broj žena koje su putovale u inozemstvo nadmašivao broj muškaraca u svim dobnim skupinama, osim u dobi od 25 do 34 godine, vjerojatno zbog toga što su žene u toj dobnoj skupini često bile posvećene brizi za djecu i domaćinstvo (Zrnc, 1974). Udio žena u toj tržišnoj niši nastavio je rasti 1980-ih i 1990-ih šireći se i na azijske države, ponajprije na Japan i Kinu, a od 21. stoljeća i na Aziju općenito (Yang i sur., 2017). Recentna istraživanja pokazuju da žene danas predstavljaju polovicu suvremenoga turističkog tržišta s projekcijom da će njihov udio još više rasti, posebno na području Azije gdje se očekuje porast putovanja žena od 400 % do 2030. (Yang i sur., 2017; Su & Wu, 2020). Collins i Tisdell (2002) ističu da na potražnju za samostalnim putovanjima utječu brojni demografski i socioekonomski čimbenici poput

etničkog identiteta, nacionalnosti, dobi, veličine obitelji, spola, bračnog statusa, religije, prihoda, zanimanja i obrazovanja.

S pomoću Google Trendsa može se vidjeti kretanje broja pretraživanja pojma solo female travel (hrv. samostalno žensko putovanje) u 21. stoljeću. Google Trends alat analizira koliko je puta na internetskoj tražilici Google pretraživan navedeni pojam u određenom zadanom razdoblju (u ovom slučaju analizirana su sva pretraživanja pojma u tražilici od 2004. do 2024. godine). Interes za pojam pokazuje dugoročni rast, s minimalnim zanimanjem do 2010. kada počinje snažan rast, vjerojatno potaknut društvenim mrežama i osnaživanjem žena (Sl. 1.). U 2017. godini Google pretraživanja za ovaj pojam porasla su za 52 % u usporedbi s prethodnom godinom, a tijekom četiri godine prije početka pandemije COVID-19 pretraživanje se povećalo šest puta. Pandemija COVID-19 uzrokovala je značajan pad interesa 2020., ali postpandemijski oporavak (2021.–2024.) doveo je do rekordne popularnosti. To ukazuje na sve veći interes za samostalna ženska putovanja.



Slika 1. Interes i pretraživanje pojma solo female travel na internetskoj tražilici Google od 2004. do 2024. Godine*

Figure 1 Interest and search trends for the term “solo female travel” on the Google search engine from 2004 to 2024.*

Izvor / Source : Google Trends, 2025.

* Brojevi predstavljaju globalni interes za pretraživanje pojma tijekom određenog razdoblja. Vrijednost 100 označava najveću popularnost pojma. Vrijednost 50 znači da je popularnost pojma upola manja od najviše zabilježene vrijednosti. Rezultat 0 znači da nije bilo dovoljno podataka za taj pojam.

Iako je pandemija COVID-19 znatno utjecala na međunarodna putovanja i izmijenila dinamiku turizma u 2020. i 2021., tržište samostalnih putnika imalo je potencijal oporavljati se brže u odnosu na druge segmente turističkog sektora (Teng i sur., 2023). Zbog potrebe održavanja

fizičke distance i smanjenja socijalnih interakcija među ljudima, situacija s pandemijom COVID-19 dodatno je utjecala na povećanje privlačnosti samostalnih putovanja (Otegui-Carles i sur., 2022).

MOTIVACIJE SAMOSTALNIH PUTNICA

Najopćenitije, dvije su kategorije razloga zbog kojih se žene odlučuju putovati samostalno: a) zbog nedostatka društva i b) prema vlastitom izboru (Mehmetoglu i sur., 2001; Yang, 2020). Istraživanje provedeno 2022. godine na globalnom uzorku od 4000 žena koje su prethodno samostalno putovale pokazuje da čak 54 % njih nema društvo za putovanje (Statista, 2024a). S druge strane, mnoge se žene odlučuju otići na samostalno putovanje iako imaju društvo s kojim bi mogle putovati. Motivacije su, na temelju analize relevantne literature, sažeto prikazane u Tab. 1. u tematskim kategorijama oblikovanim na osnovi najzastupljenijih motiva u dosadašnjim istraživanjima. Primjerice, Ejupi i Medaric (2022) navode tri dimenzije motiva za samostalno putovanje: psihološka (želja za avanturom, bijeg od rutine, samopouzdanje i dr.), kulturološka (razgledavanje, posjet muzejima, upoznavanje lokalne kulture i dr.) i osobna (posjet rodbini i prijateljima, upoznavanje novih ljudi, učenje novih vještina, osobni razvoj i dr.). Chiang i Jogaratnam (2006) nadalje identificiraju četiri ključne motivacije za samostalno putovanja žena: iskustvo, bijeg od rutine, opuštanje i socijalizacija, a Pereira i Silva (2018), uz navedene, spominju još nekoliko (ukupno osam dimenzija motivacije): bijeg od svakodnevnih obaveza, samoidentitet i razvoj, izazov, povezanost s drugima, učenje, avantura, nove životne perspektive i autonomija.

Istraživanja pokazuju da samostalne putnice na svojim putovanjima traže samootkrivanje, obrazovanje, iskustva drugih kultura, slobodu od svojih kućnih ograničenja i obaveza, oporavak od stresa i razvoj neovisnosti (Cockburn-Wootten i sur., 2006; Hassan & Damir, 2022). Teng i suradnici (2023) također navode da su unutarnje vrijednosti ključni motivacijski čimbenici za samostalno putovanje žena, s bijegom/opuštanjem kao dominantnim doprinosom. Samostalne putnice često žele pobjeći iz uobičajene rutine, tražeći nove kulturne kontekste izvan svoje uobičajene okoline (Pereira & Silva, 2018).

Samostalna putovanja nadalje pružaju iskustvo koje donosi priliku za introspekciju i rast. Većina putnica samostalno putovanje veže uz osjećaj vlastitog razvoja i obrazovanja (Jordan & Gibson, 2005). Za mnoge žene prevladavanje potencijalnih prepreka na putovanju i suočavanje sa

svime što ih dočeka na putu pridonosi osjećaju samopouzdanja koji ima učinak i po povratku kući (Jordan & Gibson, 2005; Lagier i sur., 2021). Wilson i Harris (2006) u istraživanju ženskog samostalnog putovanja i slobodnog vremena opisali su solo putovanje kao smisleno putovanje. Smisleno putovanje smatra se iskustvom u kojem pojedinci traže ili nalaze povećan osjećaj samopouzdanja i osnaživanja. To uključuje promišljanje o svojim mogućnostima i perspektivama života te razmatranje ili ponovno promišljanje odnosa s društvom i drugima oko sebe (Wilson & Harris, 2006). U njihovu istraživanju žene su opisale svoja putnička iskustva kao transformirajuća, duboko značajna i osnažujuća. Mani i Jose (2020) dodaju dimenziju transformacije koju samostalno putovanje može pružiti ženama. Samostalnim istraživanjem nepoznatog žene razvijaju hrabrost, neovisnost i oštrinu uma. Ta iskustva potiču ih na promatranje, slušanje te da budu prisutne u trenutku i inspirirane (Mani & Jose, 2020).

Važnost samostalnih putovanja odražava se i u priznanju obitelji, prijatelja i kolega. To priznanje, zajedno s novim izazovima s kojima se suočavaju na putovanjima, značajno pridonosi osjećaju osnaženosti u osobnim i profesionalnim sferama života (Wilson & Harris, 2006). Nadalje, dobrobit samostalnih putovanja proizlazi iz značajnih socijalnih i kulturnih interakcija s drugim putnicima i domaćinima, što potiče na preispitivanje vlastitih vrijednosti na individualnoj i društvenoj razini (Wilson & Harris, 2006).

Tablica 1. Glavne kategorije motivacija za samostalna putovanja žena na temelju analize literature
Table 1 *Main categories of motivations for solo female travel based on literature review*

Kategorije motivacije / <i>Categories of motivation</i>	Specifični razlozi/motivacije / <i>Specific reasons/motivations</i>
Osobni razvoj / <i>Personal development</i>	Introspekcija, osobni rast, samoidentitet, osnaživanje, samopouzdanje, neovisnost, testiranje vlastitih granica, razvoj hrabrosti i snalažljivosti / <i>Introspection, personal growth, self-identity, empowerment, self-confidence, independence, testing one's limits, developing courage and resourcefulness</i>
Bijeg i opuštanje / <i>Escape and relaxation</i>	Bijeg od rutine i svakodnevnih obaveza, oporavak od stresa, sloboda od kućnih ograničenja / <i>Escaping routine and everyday obligations, recovering from stress, freedom from household constraints</i>
Kulturološko i socijalno iskustvo / <i>Cultural and social experience</i>	Upoznavanje novih ljudi, razgledavanje, iskustvo drugih kultura, posjet rodbini i prijateljima / <i>Meeting new people,</i>

	<i>sightseeing, experiencing other cultures, visiting relatives and friends</i>
Praktični razlozi / <i>Practical reasons</i>	Nedostatak suputnika, poteškoće u usklađivanju s drugima (vrijeme, budžet), praktične okolnosti / <i>Lack of a travel companion, difficulties coordinating with others (time, budget), practical circumstances</i>

Izvor: prema Chiang i Jogaratnam (2006); Ejupi i Medaric (2022); Hassan i Damir (2022); Jordan i Gibson (2005); Lagier i sur. (2021); Mani i Jose (2020); Pereira i Silva (2018); Statista (2024a); Teng i sur. (2023); Wilson i Harris (2006); Yang (2020)

Analiza motivacija ukazuje na to da samostalna putovanja žena nadilaze puki nedostatak suputnika i predstavljaju važan aspekt osobnog razvoja, samostalnosti i životne transformacije. Pritom se ističu introspekcija, razvoj hrabrosti i testiranje vlastitih granica, ali i praktični razlozi poput fleksibilnosti u planiranju putovanja bez potrebe za usklađivanjem s drugima. Osim toga, samostalna putovanja omogućuju ženama da potpuno urone u nova kulturna i socijalna iskustva, što dodatno obogaćuje njihovu perspektivu i jača povezanost s globalnom zajednicom. Bez obzira na početni razlog putovanja, istraživanja pokazuju da iskustva koja žene stječu na tim putovanjima često dovodi do dubljeg razumijevanja sebe i svoje okoline, većeg samopouzdanja te jačeg osjećaja slobode i osnaženosti.

ODNOS RODA I PROSTORA

Samostalna putovanja žena zanimljiva su tema iz geografske perspektive, posebno iz aspekta feminističke geografije koja se razvija pod utjecajem poststrukturalističkih teorijskih pravaca. Poststrukturalizam dovodi do propitivanja tradicionalnog geografskog znanja te naglašava koncept situiranog znanja koje govori da je znanje uvijek limitirano, specifično, parcijalno, ovisno o podrijetlu (Šakaja, 2015). Feministička geografija upućuje na to da je većina postojećeg geografskog znanja oblikovana iz pozicije bijelog, heteroseksualnog muškarca srednje klase sa Zapada, dok su znanja i iskustva žena u velikoj mjeri zanemarivana (Šakaja, 2015). Taj pravac unutar geografije javlja se 1980-ih osnivanjem istraživačke skupine „Žene i geografija“ (The Women and Geography Study Group) radi proučavanja geografskih aspekata rodne diferencijacije i promicanja feminističke perspektive u istraživanju i obrazovanju (Mohammad, 2016).

Na samostalnim putovanjima žene se kreću nepoznatim prostorima i različitim kulturnim kontekstima, udaljene od sigurnosti poznatog okruženja, što neminovno dovodi do pitanja brige

za vlastitu sigurnosti. Valentine (1989) je još potkraj 1980-ih prostorno-vremenska ograničenja u kretanju koja doživljavaju žene opisala pojmom geografije ženskog straha. Ta se perspektiva može dobro primijeniti i u proučavanju samostalnih ženskih putovanja jer se geografija straha samostalnih putnica manifestira na različite načine osobnim strahom i strahom bliskih osoba za njih (Wilson & Little, 2008). Brojna istraživanja koja su provele feminističke geografkinje i drugi autori ukazuju na to da postoje jasne razlike korištenja javnog prostora između muškaraca i žena i u tome kako ga doživljavaju (Aitchison, 1999; Carr, 1998; 2001; Curson & Kitts, 2000; Domosh, i sur., 2001; Mehta, 1999; Mowl & Towner, 1995; Pain, 1991; Rose, 1993; Koskela, 1997; Massey, 1994). Naime, žene doživljavaju znatno veća ograničenja u kretanju i korištenju javnih prostora zbog straha da će biti izložene potencijalnim nasilnim ili seksualnim napadima (Bastomski & Smith, 2017; Bialeschki & Chapel, 1999; Listerborn, 2016; Pain, 1991). Iako je strah žena od kriminala često veći od stvarnog rizika, proporcionalan je njihovoj percepciji rizika koju oblikuju društvo, obrazovni sustav i mediji (Reid & Konrad, 2004). Strah je, naime, donekle društveni konstrukt koji se oblikuje putem utjecaja medija, filmova i fikcije, čime se ojačava rodni identitet žene kao ranjive osobe. Percepcija straha i sigurnosti pritom može biti vrlo subjektivna, ovisna o individualnim iskustvima, pri čemu granice između „sigurnih“ i „nesigurnih“ mjesta nisu jasno definirane (Pain, 1991). Osjećaj straha utječe na sudjelovanje žena u aktivnostima slobodnog vremena te žene češće od muškaraca izbjegavaju situacije/mjesta koja percipiraju nesigurnima (Bialeschki & Chapel, 1999). Žene koje putuju same posebno su osjetljive na prijetnje fizičkog napada, seksualnog uznemiravanja i neželjenih pogleda što ograničava njihov izbor destinacija i otežava socijalne interakcije na putovanjima (Heimtun & Abelsen, 2013). Mnogi javni prostori i turistička mjesta kodirana su kao „muška“ i oblikovana za kretanje i uživanje muškaraca, što u određenim socio-kulturnim kontekstima podrazumijeva isključivanje i izolaciju žena (Pritchard & Morgan, 2000).

Proširujući tezu geografkinje Gill Valentine o geografiji straha, Wilson i Little (2008) spominju geografiju ženskog straha od putovanja koja odražava ideju da je samostalno putovanje na neki način nesigurno te u određeno vrijeme i na određenim mjestima neprikladno. Samostalne putnice jasno se izdvajaju različitim od norme što ih čini vidljivima i ranjivijima te su mnoge od njih iskusile strah koji se uglavnom temelji na anticipaciji muškog nasilja i uznemiravanja (Wilson & Little, 2008). Kao rezultat toga, samostalne putnice percipiraju, doživljavaju i koriste turističke

krajolike i prostor drukčije od muških putnika. Turistički prostor pretežno je oblikovan iskustvima muških turista iz razvijenih zapadnih država čineći ga obilježenim rodnim i rasnim karakteristikama (Yang i sur., 2018b). U regijama u kojima se društveni položaj žena razlikuje od položaja u zapadnim državama, primjerice na Bliskom istoku, žene su još opreznije jer znatno češće dobivaju mušku pozornost (Juneck i sur., 2006). Istraživanja su pokazala da su putnice identificirale određena mjesta u destinacijama koja je potrebno izbjegavati kako bi se u najvećoj mjeri smanjio rizik povezan s neželjenim pogledima, dobacivanjima ili napadima (Wilson & Little, 2008). Kao mjesta visokog rizika identificirane su uske, mračne i slijepe ulice, parkovi, stanice javnog prijevoza, podzemne garaže i (određeni tip) smještaja (Bialeschki & Chapel, 1999; England & Simon, 2010; Johansson & Haandrikman, 2023; Koskela & Pain, 2000; Valentine, 1989; Wang & Wu, 2020; Wilson & Little, 2008; Yang i sur., 2018a). Većina putnica ipak ističe da veći rizik osjećaju u večernjim ili noćnim satima kada se kreću odredištem. Stoga umjesto da izbjegavaju odlazak na samostalno putovanje zbog potencijalnog rizika, putnice ga nastoje umanjiti prilagodbom svojih prostornih praksi i vlastitog izgleda (Yang i sur., 2018a).

Nadalje, pod utjecajem informacija koje dobivaju s različitih strana, posebno putem različitih medija (društvenih mreža, blogova, vijesti i dr.) putnice stvaraju svoje mentalne mape prostora koje smatraju sigurnima, a koje nesigurnima za samostalno putovanje. Važan element u planiranju samostalnog putovanja je odabir destinacije. Predodžba ili „slika“ mjesta ima ključnu ulogu u oblikovanju ljudskog ponašanja u prostoru, utječući na odluke o izboru odredišta, ruti putovanja i načinu kako tamo stići (Kaba, 2021). Samostalne putnice često su ograničene u izboru destinacija i pristupu određenim državama zbog straha od negativnih percepcija usmjerenih prema ženama koje putuju same u tim regijama (Wilson & Little, 2005). Posebno negativne percepcije nekih prostora mogu smanjiti pristup tim destinacijama i pridonijeti da takva geografska područja ostanu nepoznata ili skrivena ženama, poput primjerice Bliskog istoka, Afrike i dijelova Azije (Wilson & Little, 2005; Yang i sur., 2018a). Također, neki se prostori društveno kodiraju kao „prostor za muškarce“, primjerice Afrika (Ngwira i sur., 2020), što odbija samostalne putnice ili otežava onim ženama koje se ipak odluče putovati u takve prostore. No, percepcija prostora znatno ovisi i o perspektivi iz koje se promatra, odnosno da se percepcije o sigurnosti pojedinih destinacija razlikuju između različitih skupina samostalnih putnica. Primjerice, u istraživanju koje su provele Wilson & Little (2008) na temelju uzorka europskih samostalnih putnica, Europa je identificirana

kao sigurna destinacija (Wilson & Little, 2008). Međutim, u drugim istraživanjima, provedenima iz perspektive azijskih samostalnih putnica, Europa je istaknuta kao rizična destinacija (Yang i sur., 2018a; Yang i sur., 2018b). Razlog tome je percepcija da se žene iz Azije u Europi vrlo često rasno stereotipiziraju kao lake žene ili seksualne radnice.

Popularni vodiči i mediji za samostalne putnice sve češće nude konkretne preporuke destinacija koje smatraju sigurnima i prikladnima za samostalna putovanja. Primjerice, u knjizi *Fly Solo* (Rodriguez Williamson, 2007) najviše preporučenih destinacija nalazi se u Europi, zatim u Sjevernoj Americi, Aziji te Južnoj i Srednjoj Americi, dok su Bliski istok (osim Dubaija) i Afrika gotovo izostavljeni. Knjiga *Go Your Own Way* (Conlon i sur., 2007) donosi širi geografski raspon uključujući Aziju i Afriku, dok noviji vodiči poput *The Solo Travel Handbook* (Reid, 2017) destinacije povezuju s tematskim interesima (primjerice Vijetnam s gastronomijom ili Bali s introspekcijom) čime se sve više uključuju regije poput Jugoistočne Azije, Bliskog istoka i Afrike. Ipak, naglasak u vodičima i dalje je na mjestima koja se percipiraju kao relativno sigurna i liberalnija, poput Dubaija i Jordana (Kittrell, 2021).

Unatoč tome, znanstvena istraživanja koja sustavno analiziraju percepciju i izbor konkretnih destinacija među samostalnim putnicama još su uvijek ograničena. Većina studija fokusira se na šire teme poput sigurnosti, društvenih normi i subjektivne percepcije prostora u turističkim destinacijama (Douglas & Barrett, 2020; Jordan & Aitchison, 2008; Wilson & Little, 2005, 2008; Yang i sur., 2018a). Tek rijetki radovi, poput onih Wilson & Little (2008) te Yang i suradnika (2018a), dublje analiziraju kulturne razlike i osobna iskustva koja utječu na percepciju sigurnosti i izbor destinacija. Njihovi nalazi pokazuju da zapadne putnice često izbjegavaju destinacije poput Bliskog istoka, Južne Amerike, Afrike, Turske i Maroka zbog kulturnih normi, percepcija muške dominacije i straha od nasilja, dok azijske putnice dodatno ističu Europu, Indiju i Bliski istok kao nepoželjne regije zbog seksualnih stereotipa, političke nestabilnosti i patrijarhalnih normi (Wilson & Little, 2008; Yang i sur., 2018a). Odsutnost sustavnih i detaljnih analiza izbora destinacija te razlika u percepcijama među samostalnim putnicama s obzirom na njihove sociodemografske karakteristike, kao i nedostatak razumijevanja razloga zašto je tome tako, predstavlja istraživački jaz u postojećoj literaturi.

OGRAIČENJA I PERCEPCIJA SIGURNOSTI NA SAMOSTALNOM PUTOVANJU

Žene koje se odluče za samostalno putovanje suočavaju se s raznovrsnim ograničenjima prije i tijekom putovanja. Prije putovanja određen broj žena osjeća strah koji proizlazi iz vlastitih unutarnjih procjena o sigurnosti samostalnog putovanja i brige bliskih osoba. Obitelj i prijatelji vrlo često izražavaju zabrinutost i iznenađenje zbog želje žena za samostalnim putovanjem što odražava uvjerenje da takav oblik putovanja nije siguran za žene (Valentine 1989; Wilson & Little, 2008). Podrška obitelji često izostaje što katkad dovodi do sukoba s roditeljima (u slučaju mlađih putnica) i skrivanja planova putovanja, a u nekim slučajevima čak i do odustajanja od putovanja (Mani & Jose, 2020). Nadalje, obiteljske obveze mogu biti prepreka za neke žene koje se mogu osjećati krivo jer ostavljaju djecu i partnera samima te zbog toga mogu odustati od putovanja (Seagrave, 2016). Ipak, važno je napomenuti da samostalno putovanje može imati i neke pozitivne učinke na obiteljske odnose. Žene mogu postati preopterećene različitim ulogama (majke, supruge, kćeri), što ih može ograničiti u izražavanju vlastitog identiteta. Samostalna putovanja pružaju priliku za privremeno oslobađanje od tih uloga i ponovno povezivanje sa sobom (Seagrave, 2016). To donosi veće osobno zadovoljstvo koje se može pozitivno odraziti i na obiteljske odnose.

Nadalje, unatoč tome što je samostalno putovanje za žene dobrovoljni izazov, percipirani i stvarni rizici mogu negativno utjecati na njihovo iskustvo samostalnog putovanja (Karagöz i sur., 2021). Percepcija rizika može biti uvjetovana individualnim karakteristikama, poput osobina ličnosti, kulturnog konteksta iz kojeg osoba dolazi i prethodnog iskustva s putovanjima (Carballo i sur., 2022). No, postoje i stvarni rizici, a medijska izvješća o seksualnim napadima i ubojstvima žena dodatno pojačavaju svijest putnica o mogućim negativnim iskustvima na samostalnom putovanju (Yang i sur., 2018a).

Wilson i Little (2005) provele su opširno istraživanje o ograničenjima samostalnih putovanja iz perspektive feminističke geografije te su ih svrstale u četiri kategorije: sociokulturne, osobne, praktične i prostorne (Tab. 2.). Prva kategorija obuhvaća sociokulturna ograničenja koja proizlaze iz društvenih i kulturnih konteksta u kojima žene žive i s kojima se suočavaju na svojim samostalnim putovanjima. Ta ograničenja uključuju utjecaj društvenih očekivanja, uloge i odgovornosti žena, percepcije drugih o njihovim putovanjima te neželjenu pažnju (najčešće muškaraca) na samostalnim putovanjima. Usko povezana sa sociokulturnim aspektom, druga kategorija ograničenja fokusirana je na osobna i unutarnja ograničenja koja proizlaze iz

samopercepcija, uvjerenja i emocija, uključujući sumnju u sebe, strah, ranjivost i osjećaj usamljenosti. Treća vrsta ograničenja obuhvaća praktične poteškoće i izazove s kojima se suočavaju žene koje putuju same, uključujući nedostatak vremena i novca, nedostatak lokalnog znanja na odredištu te stres i umor povezani sa samostalnim putovanjem. Četvrta kategorija, posebno zanimljiva za geografe, obuhvaća čimbenike koji utječu na ograničavanje slobode kretanja žena u nekim prostorima, uključujući ograničenja u izboru odredišta te ograničeno kretanje u turističkoj destinaciji (Wilson & Little, 2005). Rezultati istraživanja navedenih kategorija pokazali su da je sociokulturni kontekst dominantan ograničavajući čimbenik za žene i njihove odabire, mogućnosti i iskustva samostalnog putovanja.

Tablica 2. Ograničenja prije putovanja i tijekom putovanja koja utječu na samostalna putovanja žena

Table 2 *Constraints before and during travel affecting solo female travellers*

Potkategorija / <i>Subcategory</i>	Ograničenja prije putovanja / <i>Constraints Before Travel</i>	Ograničenja tijekom putovanja / <i>Constraints During Travel</i>
Sociokulturna / <i>Sociocultural</i>	Društvena očekivanja / <i>Social expectations</i> Uloge i odgovornosti / <i>Roles and responsibilities</i> Percepcije drugih / <i>Others' perceptions</i>	Stavovi domaćina / <i>Host attitudes</i> Neželjena pozornost / <i>Unwanted attention</i>
Osobna / <i>Personal</i>	Sumnje u sebe i strahovi / <i>Self-doubt and fears</i>	Strah i ranjivost / <i>Fear and vulnerability</i> Usamljenost / <i>Loneliness</i>
Praktična / <i>Practical</i>	Nedostatak vremena i novca / <i>Lack of time and money</i>	Nedostatak lokalnog znanja / <i>Lack of local knowledge</i> Putovanje s drugima (samostalnim putnicima) / <i>Traveling with others (fellow solo travelers)</i> Stres i umor / <i>Stress and fatigue</i>
Prostorna / <i>Spatial</i>	Ograničen izbor destinacija / <i>Limited choice of destinations</i>	Ograničeno kretanje / <i>Restricted mobility</i> Upadljivost / <i>Conspicuousness</i>

Izvor / *Source*: Wilson i Little (2005, p. 162)

Kao što pokazuju mnoga druga istraživanja, pitanje osobne sigurnosti izdvaja se kao ključan ograničavajući čimbenik za odlazak na samostalno putovanje (Ghadban i sur., 2023; Wilson & Little, 2008; Yang, 2020). Žene najčešće izražavaju zabrinutost zbog mogućeg seksualnog uznemiravanja, dobacivanja komentara na ulici, neugodnih pogleda, uhođenja i krađe (Karagöz i sur., 2021; Yang i sur., 2018b). Strah i prijetnja nasiljem nad ženama duboko su ukorijenjeni u kulturi, postavljajući se kao „životna činjenica“ s kojom se većina djevojčica i žena socijalizira već u ranoj dobi. Različitim obrascima socijalizacije, žene se uči da izbjegavaju određena mjesta kada su same, da budu oprezne prema strancima i noći te da ostaju u sigurnom okviru doma ili njegovoj blizini (Wilson & Little, 2008). Prema istraživanju Statiste (2024) o samostalnim putovanjima, putnice su izbjegavale putovati same uglavnom zbog zabrinutosti za osobnu sigurnost, što je istaknulo 69 % ispitanih žena. Veći troškovi i strah od izgubljenosti druge su najčešće spominjane prepreke (65 % i 50 %) (Statista, 2024b). Istraživanja su pokazala da većina putnica svjesno prihvaća rizike te da su neke od njih čak prihatile određenu razinu uličnog uznemiravanja kao nešto uobičajeno i normalno u određenim situacijama. Odnosno, odlučile su to interpretirati kao kompliment (Yang i sur., 2018b) što je postao njihov način prilagodbe na situaciju u kojoj se žene percipiraju kao slobodne jedino zato što putuju same.

S obzirom na to da se strah za vlastitu sigurnost, posebno strah od seksualnog uznemiravanja, ističe kao ključni problem za samostalne putnice (Yang, 2020), savjeti o sigurnosti nalaze se u gotovo svim vodičima namijenjenima samostalnim putnicama (Reid, 2017; Eubanks, 2019; Seagrave, 2016). Mnogi autori priručnika za putovanja istražuju problem sigurnosti žena te većina njih daje savjete o primjerenom ponašanju i naglašava da žena treba biti na oprezu. Strah za sigurnost potvrđuje i istraživanje Douglasa i Barretta (2020), koji su usporedili članke namijenjene samostalnim putnicama i putnicima. Članci namijenjeni ženama često istražuju zabrinutost za sigurnost ili prisutnost restriktivnijih rodni normi na određenim destinacijama, dok su članci usmjereni na muškarce češće fokusirani na romantične i flertujuće interakcije (Douglas & Barrett, 2020). Poruke o mogućim rizicima samostalnih putovanja izraženije su u člancima namijenjenim ženama u odnosu na one namijenjene muškarcima, što pridonosi percepciji da žene koje putuju samostalno doživljavaju više ograničenja od muškaraca. Gotovo svi članci za žene, dok samo polovica onih za muškarce, navode barem jedno negativno iskustvo koje se može očekivati na samostalnom putovanju (Douglas & Barrett, 2020).

Navedena ograničenja i brige prije putovanja te na putovanju utječu na iskustvo i zadovoljstvo samostalnim putovanjem. No, unatoč različitim izazovima i ograničenjima koja su uvjetovana ponajprije rodno, žene putnice pronašle su načine prilagodbe situacijama i prostorima, odnosno primjenjuju različite strategije da bi ostvarile svoje putničke ciljeve i otkrivale destinacije samostalno.

STRATEGIJE NOŠENJA S RIZICIMA NA SAMOSTALNOM PUTOVANJU

Većina žena je na svojem putovanju svjesna prisutnosti rizika jer turistički vodiči i društveni mediji ističu sigurnosne savjete samostalnim putnicama kako bi izbjegle potencijalne „opasnosti“ povezane uglavnom s muškarcima (Yang i sur., 2018b). Da bi se bolje prilagodile okolini i umanjile mogućnosti različitih vrsta uznemiravanja (neželjeni pogledi, zvižduci, dobacivanja, napad), žene primjenjuju različite strategije. Strategije zabilježene u analiziranim znanstvenim istraživanjima kategorizirane su u Tab. 3. Glavne strategije koje primjenjuju samostalne putnice su različiti načini prilagođavanja situacijama i kulturnim kontekstima prostora kojim se kreću kako bi odvukle pozornost od svojeg ženskog tijela (Wilson & Little, 2008, Wilson i sur., 2009). To obuhvaća odijevanje u skladu s lokalnom kulturom i usklađivanje s lokalnim (ženskim) normama ponašanja. Primjerice, u istraživanju koje je provela Kaba (2021) adekvatno prekrivanje tijela odjećom je strategija koju su samostalne putnice najčešće primjenjivale u Turskoj. Putnice su bile svjesne kulturnog kodeksa odijevanja, posebno u konzervativnijim dijelovima države i nastojale su ih poštovati kako bi se bolje uklopile i zaštitile od neželjene pažnje (Kaba, 2021). Nadalje, jedna od najčešćih strategija nošenja s rizikom podrazumijeva stalnu svjesnost o okolnostima u prostoru kojim se kreću te izbjegavanje onih mjesta koja se percipiraju ili se uvriježno smatraju nesigurnima, što često ovisi o dobu dana. Kretanje nekim prostorima (npr. pustim uličicama, parkovima, podzemnim željezničkim stanicama, izoliranim mjestima) ili posjećivanje nekih mjesta (npr. kafića) posebno se izbjegava u večernjim ili noćnim satima (Kaba, 2021; Koskela, 1997; Wilson & Little, 2008; Wilson i sur., 2009; Yang i sur., 2018a; Zhang i sur., 2022). Smanjenje rizika podrazumijeva kretanje u središnjim i prometnijim dijelovima grada, posebno ako se kreću u večernjim satima. Jedna od strategija koju putnice primjenjuju kako bi umanjile osjećaj nesigurnosti je nastojanje da se okruže lokalnim ženama i djecom, npr. u javnom prijevozu (Douglas & Barrett, 2020).

Kako bi odvratile neželjenu pažnju muškaraca putnice nose stvarni ili lažni vjenčani prsten te slike stvarnog ili izmišljenog supruga, što je praksa koju podržavaju i neke vladine web stranice koje pružaju savjete o sigurnosti žena (Kaba, 2021). Nadalje, jedna od taktika je ignoriranje komentara koji im se dobacuju, izbjegavanje kontakta očima te korištenje raznih sredstava (npr. knjiga, mobitela) da bi se izbjegli pogledi drugih (Douglas & Barrett, 2020).

Unajmljivanje lokalnog vodiča s kojim istražuju destinaciju i upoznavanje drugih putnika još je jedan od načina nošenja s potencijalnim rizikom samostalnog putovanja (Cockburn-Wooten i sur., 2006). Također, informiranje prijatelja i obitelji o planiranim dnevnim aktivnostima i dijeljenje lokacije osiguravana određenu sigurnost (Seagrave, 2016). Mnoge žene oslanjaju se na svoja iskustva koja su im pomogla da se snađu u nepoznatim prostorima te se njima koriste da bi smanjile osjećaje ranjivosti (Cockburn-Wooten i sur., 2006). Povjerenje u vlastitu intuiciju jedan je od najčešćih savjeta koje samostalne putnice daju drugim putnicama, uz korištenje „zdravog razuma“, svjesnost o vlastitom ponašanju tijekom putovanja i izbjegavanje nepotrebno rizičnih situacija (Kaba, 2021; Wilson i sur., 2009).

Tablica 3. Glavne strategije nošenja s rizicima na samostalnom putovanju

Table 3 *Main strategies for managing risks while travelling solo*

Kategorija strategija <i>/ Category of strategies</i>	Strategije / Strategies
Priprema i planiranje / Preparation and planning	• Informiranje o destinaciji i dijeljenje svojih planova i lokacije s bliskim osobama / <i>Getting informed about the destination and sharing your plans and location with close contacts</i> • Istraživanje destinacije s lokalnim vodičem / <i>Exploring the destination with a local guide</i> • Povezivanje s drugim putnicima / <i>Connecting with other travelers</i> • Primjena iskustava za suočavanje s nepoznatim prostorima i ljudima / <i>Using prior experience to cope with unfamiliar places and people</i> • Stvaranje mentalnih mapa prostora / <i>Creating mental maps of spaces</i> • Ograničenje izbora destinacija na temelju percepcije sigurnosti / <i>Limiting destination choices based on perceived safety</i>

Prilagodba prostorno- vremenskih praksi / <i>Adapting spatiotemporal practices</i>	• Izbjegavanje nesigurnih mjesta (uske ulice, podzemne garaže, stanice javnog prijevoza, parkovi...) / <i>Avoiding unsafe places (narrow streets, underground garages, public transport stations/stops, parks, etc.)</i> • Kretanje prometnijim i središnjim lokacijama / <i>Sticking to busier, central areas</i> • Izbjegavanje posjećivanja određenih objekata noću (npr. kafića) / <i>Avoiding visits to certain venues at night (e.g., cafés/bars)</i> • Izbjegavanje kretanja u večernjim satima i noću / <i>Avoiding being out in the evening and at night</i>
Prilagodba kulturnim kontekstima i rodnim normama / <i>Adapting to cultural contexts and gender norms</i>	• Odijevanje u skladu s lokalnom kulturom / <i>Dressing in accordance with local culture</i> • Usklađivanje s lokalnim (ženskim) normama ponašanja / <i>Conforming to local (female) norms of behavior</i> • Okruživanje ženama i djecom u javnom prostoru / <i>Surrounding oneself with women and children in public spaces</i> • Nošenje stvarnog ili lažnog vjenčanog prstena / <i>Wearing a real or fake wedding ring</i> • Korištenje fotografija stvarnog ili izmišljenog supruga / <i>Using photos of a real or fictitious husband</i> • Izbjegavanje interakcija s muškarcima / <i>Avoiding interactions with men</i> • Ignoriranje dobacivanih komentara / <i>Ignoring comments</i> • Izbjegavanje kontakata očima s nepoznatima / <i>Avoiding eye contact with strangers</i>

Izvor / Source: prema Cockburn-Wooten i sur. (2006); Douglas i Barrett (2020); Kaba (2021); Seagrave (2016); Valentine (1989); Wilson i Little (2008); Wilson i sur. (2009); Yang i sur. (2018a, 2018b)

Analiza navedenih strategija koje primjenjuju samostalne putnice odražavaju visoku razinu svijesti o potencijalnim rizicima, ali i aktivnu prilagodbu situacijama kako bi se osigurala sigurnost i osjećaj kontrole. Priprema, planiranje i prilagodba kulturnim, rodnim te prostorno-vremenskim normama pomažu ženama smanjiti ranjivost i povećati samopouzdanje tijekom putovanja. Iako se te strategije često temelje na prevenciji i izbjegavanju rizičnih situacija, one pokazuju snalažljivost, otpornost i sposobnost žena da upravljaju vlastitim iskustvima omogućujući im slobodu istraživanja novih prostora i uživanje u putovanju.

ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Samostalna putovanja žena rastući su segment turističkog tržišta potaknut značajnim promjenama u društvenim normama i rodnim odnosima, sve većom ekonomskom neovisnošću žena, te rastom broja samačkih kućanstva i promjenom stila života (Jordan & Gibson 2005; Wilson & Little, 2005). Za dublje razumijevanje samostalnih putovanja žena ključno je uključiti demografske i socioekonomske podatke poput dobi, obrazovanja, zaposlenosti, razine prihoda, bračnog statusa, etničke pripadnosti i drugog. Ta se tema rijetko proučavala iz perspektive geografskih disciplina poput demogeografije ili ekonomske geografije te bi u budućim istraživanjima bilo korisno uključiti i te aspekte. Analiza promjena u demografskim strukturama može pomoći u prepoznavanju čimbenika koji potiču žene na samostalna putovanja te objasniti razlike u njihovim ponašanjima i percepciji rizika.

U ovom je radu analiza prethodnih istraživanja provedena s fokusom na četiri značajna aspekta samostalnog putovanja. Kao prvo, istraživanja pokazuju da su motivacije za samostalno putovanje višeslojne, a kreću se od potrebe za vlastitim osnaživanjem, osobnim rastom i razvojem samopouzdanja do bijega od svakodnevne rutine i obaveza te želje za upoznavanjem novih kultura, ljudi i običaja (Chiang & Jogaratnam, 2006; Ejupi & Medaric 2022; Jordan & Gibson, 2005; Lagier i sur., 2021; Pereira & Silva, 2018).

Rod i prostor, ograničenja i pitanje sigurnosti te strategije ponašanja samostalnih putnica tri su aspekta rada koja se međusobno se prožimaju. Analiza istraživanja o temi rada upućuje na to da su na samostalnom putovanju žene izložene različitim izazovima. Za većinu žena najveći problem je nošenje s neželjenom muškom pažnjom. Kao odgovor na taj problem, samostalne putnice prilagođavaju svoje prostorne prakse i svoj izgled (Kaba, 2021; Wilson & Little, 2008; Wilson i sur., 2009; Yang i sur., 2018a; Zhang i sur., 2022). Geografski aspekt planiranja putovanja u tom smislu ima važan utjecaj jer prilagodba za većinu putnica počinje odabirom turističkih destinacija. Pri tome su pojedine destinacije i regije svijeta kodirane kao nepoželjne za samostalno putovanje (poput Afrike, Bliskog istoka i muslimanskih država općenitije). Nadalje, na određitu putnice dodatno usklađuju svoj izgled i ponašanje s lokalnim ženskim normama (npr. u vidu primjerenog načina odijevanja) te ograničavaju svoje prostorno-vremenske prakse. Određena mjesta kod putnica izazivaju nelagodu i strah, zbog čega ih izbjegavaju te prilagođavaju rute

kretanja tim kriterijima. Posebno, takva se mjesta izbjegavaju u večernjim i noćnim satima kada postoji i veća mogućnost za neželjeno privlačenje pozornosti.

Istraživanja pokazuju da navedene mjere opreza ipak ograničavaju samostalne putnice u doživljaju prostora i utječu na njihovo zadovoljstvo putovanjem (Jordan & Aitchison, 2008; Wilson & Little, 2005; 2008). Usprkos tome, primjenom navedenih strategija samostalne putnice pronašle su način da se odupru strahu i da se odvažaju na samostalna putovanja, pokazujući time da su benefiti koje im ono donosi ipak vrijedniji od potencijalnih prepreka s kojima se suočavaju samim time što su žene. Jordan i Gibson (2005) u tom su smislu opisuju turizam kao arenu u kojoj žene mogu vježbati otpornost prema rodnim stereotipima.

Žene koje se odluče na samostalno putovanje moraju pažljivo planirati kamo će putovati, uzimajući u obzir različite kriterije od kojih je najvažniji sigurnost destinacije. Unatoč mnogobrojnim vodičima, internetskih člancima i priložima koji sugeriraju da su određene države ili regije popularnije među samostalnim putnicima, nedostaju sustavni znanstveni i usporedivi podaci. Postoje sekundarni izvori poput podataka turističkih agencija (npr. Condor Ferries, Road Scholar) i rezultata globalnih anketa (npr. Statista), no ti se podaci uglavnom fokusiraju na opći profil samostalnih putnica ili trendove rasta, bez detaljne razrade po državama i regijama. U dosadašnjoj znanstvenoj literaturi, s prostornog aspekta, veći je fokus bio na identifikaciji nesigurnih mjesta unutar destinacija koje putnice doživljavaju kao problematične i koje utječu na njihove prostorne prakse. No nedostaje sustavna analiza koja bi obuhvatila privlačnost destinacija i sigurnosne aspekte u širem prostornom kontekstu, na razini cijelih destinacija, regija ili država. Ta uočena praznina otvara prostor za buduća istraživanja, osobito iz geografske perspektive, koja bi prostornom analizom sigurnosnih čimbenika putovanja pridonijela boljem razumijevanju teme. Prikupljanje i analiza tih podataka omogućili bi dublje razumijevanje prostornih obrazaca i preferencija samostalnih putnica, čime bi se stvorili temelji za oblikovanje učinkovitijih sigurnosnih politika te razvoj raznovrsnije turističke ponude prilagođene specifičnim potrebama i interesima žena koje putuju same.

Autorski doprinosi:

L.M.: istraživanje literature, konceptualizacija istraživanja, metodologija, pisanje – priprema izvornog rada, pisanje – završna verzija.

L. S. B.: istraživanje literature, konceptualizacija istraživanja, pisanje – završna verzija, nadzor.

Sukob interesa: Autori izjavljuju da nema sukoba interesa.

LITERATURA I IZVORI

- Aitchison, C. (1999). New cultural geographies: the spatiality of leisure, gender and sexuality. *Leisure Studies*, 18(1), 19–39. <https://doi.org/10.1080/026143699375032>
- Bastomski, S., & Smith, P. (2017). Gender, fear, and public places: How negative encounters with strangers harm women. *Sex Roles*, 76, 73–88. <https://doi.org/10.1007/s11199-016-0654-6>
- Benjamin, S., & Schwab, K. (2023). Navigating the waves of feminism (s): A duoethnography of two feminist travellers, *Annals of Leisure Research*, 26(3), 396–413. <https://doi.org/10.1080/11745398.2021.1938155>
- Bialeschki, M. D., & Chapel, H. U. H. (1999). *Fear of violence, freedom, and outdoor recreation: A feminist viewpoint*. In *The Ninth Canadian Congress on Leisure Research: Abstracts and proceedings*.
- Bryson, L. (1994). Women, paid work and social policy. In N. Grieve & A. Burns (Eds.), *Australian women: Contemporary feminist thought* (pp. 179–193). Oxford University Press.
- Carballo, R. R., León, C. J., & Carballo, M. M. (2022). Gender as moderator of the influence of tourists' risk perception on destination image and visit intentions, *Tourism Review*, 77(3), 913–924. [10.1108/TR-02-2021-0079](https://doi.org/10.1108/TR-02-2021-0079)
- Carr, N. (1998). Gendered differences in young tourists' leisure spaces and times. *Journal of Youth Studies*, 1(3), 279–293. <https://doi.org/10.1080/13676261.1998.10593014>
- Carr, N. (2001). An exploratory study of gendered differences in young tourists perception of danger within London. *Tourism Management*, 22(5), 565–570. [https://doi.org/10.1016/S0261-5177\(01\)00014-0](https://doi.org/10.1016/S0261-5177(01)00014-0)
- Chiang, C. Y., & Jogaratnam, G. (2006). Why do women travel solo for purposes of leisure?. *Journal of Vacation Marketing*, 12(1), 59–70. <https://doi.org/10.1177/1356766706059041>
- Cockburn-Wooten, C., Friend, L., & McIntosh, A. (2006). A discourse analysis of representational spaces: Writings of women independent traveller. *Tourism: An International Interdisciplinary Journal*, 54(1), 7–16.
- Collins, D., & Tisdell, C. (2002). Gender and differences in travel life cycles. *Journal of Travel Research*, 41(2), 133–143. <https://doi.org/10.1177/004728702237413>

- Condor Ferries. (2025, February 1st). *Female travel statistics 2024*. <https://www.condorferries.co.uk/female-travel-statistics>
- Conlon, F., Emerick, I., & De Tessian, C. H. (2007). *Go your own way: Women travel the world solo*. Seal Press.
- Curson, T., & Kitts, C. (2000). *Women's use and perceptions of the outdoors: A case study of urban parks*. In B. Humberstone (Ed.), *Her outdoors: Risk, challenge and adventure in gendered open spaces* (pp. 1–27). Leisure Studies Association.
- Domosh, M., Seager, J., & Buck, B. (2001). *Putting women in place: Feminist geographers make sense of the world*. Guilford Press.
- Douglas, R., & Barrett, A. E. (2020). Bounded explorers: online constructions of solo women travelers, *Sociological Forum*, 35(3), 765–784. <https://doi.org/10.1111/socf.12627>
- Ejupi, R., & Medaric, Z. (2022). Motives of female travellers for solo travel. *Academica Turistica-Tourism and Innovation Journal*, 15(2). <https://academica.turistica.si/index.php/AT-TIJ/article/view/308>
- England, M. R., & Simon, S. (2010). Scary cities: Urban geographies of fear, difference and belonging. *Social & Cultural Geography*, 11(3), 201–207. <https://doi.org/10.1080/14649361003650722>
- Eubanks, V. (2019). *I learned how to travel solo and so can you!* Reading Goddess Press, LLC.
- Frohlick, S. (2013). *Sexuality, women, and tourism: Cross-border desires through contemporary travel*. Routledge.
- Ghadban, S., Kamar, R., & Haidar, R. (2023). Decoding international solo women travelers' experience: A qualitative analysis of user-generated videos. *Journal of Outdoor Recreation and Tourism*, 44, Article 100648. <https://doi.org/10.1016/j.jort.2023.100648>
- Gibson, H. J., Jordan, F., & Berdychevsky, L. (2013). Women and tourism. In V. J. Freysinger, S. M. Shaw, K. A. Henderson & M. D. Bialeschki (Eds.), *Leisure, Women and Gender* (pp. 229–244). State College, PA: Venture Publishing.
- Google Trends. (2025, February 2). *Solo female travel*. <https://trends.google.com/trends/explore?date=2004-01-01%202024-12-3>
- Hassan, S. B., & Damir, A. K. (2022). *Sustainable development and gender equality: Empowerment through solo female travel experiences*. In A. Farmaki, L. Altinay, & X. Font (Eds.),

Planning and managing sustainability in tourism: Empirical studies, best-practice cases and theoretical insights (pp. 187–203). Springer International Publishing.

Heimtun, B., & Abelsen, B. (2013). Singles and solo travel: Gender and type of holiday. *Tourism Culture & Communication, 13*(3), 161–174.
<https://doi.org/10.3727/109830414X13911221027443>

Hosseini, S., Macias, R. C., & Garcia, F. A. (2022). The exploration of Iranian solo female travellers' experiences. *International Journal of Tourism Research, 24*(2), 256–269.
<https://doi.org/10.1002/jtr.2498>

Johansson, S., & Haandrikman, K. (2023). Gendered fear of crime in the urban context: A comparative multilevel study of women's and men's fear of crime. *Journal of Urban Affairs, 45*(7), 1238–1264. <https://doi.org/10.1080/07352166.2021.1923372>

Jordan, F., & Aitchison, C. (2008). Tourism and the sexualisation of the gaze: solo female tourists' experiences of gendered power, surveillance and embodiment. *Leisure Studies, 27*(3), 329–349.
<https://doi.org/10.1080/02614360802125080>

Jordan, F., & Gibson, H. (2005). “We're not stupid... But we'll not stay home either”: Experiences of solo women travelers. *Tourism Review International, 9*(2), 195–211.
<https://doi.org/10.3727/154427205774791663>

Junek, O., Binney, W., & Winn, S. (2006). All-female travel: What do women really want?. *Tourism: An International Interdisciplinary Journal, 54*(1), 53–62.

Kaba, B. (2021). *Foreign solo female travellers' perceptions of risk and safety in Turkey*. In M. Krevs (Ed.), *Hidden geographies: Key challenges in geography* (pp. 651–673). Springer.

Karagöz, D., Işık, C., Dogru, T., & Zhang, L. (2021). Solo female travel risks, anxiety and travel intentions: Examining the moderating role of online psychological-social support. *Current Issues in Tourism, 24*(11), 1595–1612. <https://doi.org/10.1080/13683500.2020.1816929>

Kim, K., & Beck, J. A. (2009). Exploring leisure trip behaviors of university women students: An investigation of push and pull motivational models. *Journal of Hospitality Marketing & Management, 18*(4), 386–405. <https://doi.org/10.1080/19368620902799593>

Kittrell, M. (2021). *My wanderlust diaries: A compilation of travel stories, misadventures, and life lessons from a solo female backpacker*. Fulton Books, Inc.

- Koskela, H. (1997). 'Bold walk and breakings': Women's spatial confidence versus fear of violence. *Gender, Place and Culture: A Journal of Feminist Geography*, 4(3), 301–320. <https://doi.org/10.1080/09663699725369>
- Koskela, H., & Pain, R. (2000). Revisiting fear and place: women's fear of attack and the built environment. *Geoforum*, 31(2), 269–280. [https://doi.org/10.1016/S0016-7185\(99\)00033-0](https://doi.org/10.1016/S0016-7185(99)00033-0)
- Laesser, C., Beritelli, P., & Bieger, T. (2009). Solo travel: Explorative insights from a mature market (Switzerland). *Journal of Vacation Marketing*, 15(3), 217–227. <https://doi.org/10.1177/1356766709104268>
- Lagier, J., Montargot, N., & Trelohan, M. (2021). The Impact of Affinity Networks on Empowerment: The case of Female Backpackers Travelling Alone. *Decisions Marketing*, 103(3), 275–290. <https://doi.org/10.3917/dm.103.0275>
- Listerborn, C. (2016). Feminist struggle over urban safety and the politics of space. *European journal of women's studies*, 23(3), 251–264. <https://doi.org/10.1177/1350506815616409>
- Mani, G., & Jose, S. (2020). Solo travel: A transformative experience for women. *Empower–The Journal of Social Work*, 1(1), 44–56.
- Massey, D. (1994). *Space, place and gender*. Minneapolis: University of Minnesota.
- McNamara, K. E., & Prideaux, B. (2010). A typology of solo independent women travellers. *International Journal of Tourism Research*, 12(3), 253–264. <https://doi.org/10.1002/jtr.751>
- Mehmetoglu, M., Dann, G. M. S., & Larsen, S. (2001). Solitary travellers in the Norwegian Lofoten Islands: Why do people travel on their own? *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 1(1), 19–37. <https://doi.org/10.1080/15022250127794>
- Mehta, A. (1999). Embodied discourse: On gender and fear of violence. *Gender, Place and Culture: A journal of feminist geography*, 6(1), 67–84. <https://doi.org/10.1080/09663699925150>
- Mohammad, R. (2016). *Feminist geography*. In D. Richardson, N. Castree, M. F. Goodchild, A. Kobayashi, W. Liu, & R. A. Marston (Eds.), *International encyclopedia of geography: People, the Earth, environment and technology* (pp. 1–12). Wiley.
- Mowl, G., & Towner, J. (1995). Women, gender, leisure and place: Towards a more 'humanistic' geography of women's leisure. *Leisure Studies*, 14(2), 102–116. <https://doi.org/10.1080/02614369500390091>

- Nguyen, D. T. A., & Hsu, L. (2022). Exploring visit intention to India among Southeast Asian solo female travelers. *Journal of Destination Marketing & Management*, 25, 100725. <https://doi.org/10.1016/j.jdmm.2022.100725>
- Ngwira, C., Tse, S., & Vongvisitsin, T. (2020). Negotiation strategies and constraints for solo female travelers in Africa. *Tourism Culture & Communication*, 20(1), 35–47. <https://doi.org/10.3727/109830420X15859302993081>
- Nikjoo, A., Markwell, K., Nikbin, M., & Hernández-Lara, A. B. (2021). The flag-bearers of change in a patriarchal Muslim society: Narratives of Iranian solo female travelers on Instagram. *Tourism Management Perspectives*, 38, 100817. <https://doi.org/10.1016/j.tmp.2021.100817>
- Nikjoo, A., Zaman, M., Salehi, S., & Hernández-Lara, A. B. (2023). *The contribution of all-women tours to well-being in middle-aged Muslim women*. In A. K. Kimbu, J. H. V. Wijesinghe, & A. M. de Jong (Eds.), *Gender and tourism sustainability* (pp. 269–284). Routledge.
- Osman, H., Brown, L., & Phung, T. M. T. (2020). The travel motivations and experiences of female Vietnamese solo travellers. *Tourist Studies*, 20(2), 248–267. <https://doi.org/10.1177/1468797619878307>
- Otegui-Carles, A., Araújo-Vila, N., & Fraiz-Brea, J. A. (2022). Solo travel research and its gender perspective: A critical bibliometric review. *Tourism and Hospitality*, 3(3), 733–751. <https://doi.org/10.3390/tourhosp3030045>
- Pain, R. (1991). Space, sexual violence and social control: integrating geographical and feminist analyses of women's fear of crime. *Progress in human geography*, 15(4), 415–431. <https://doi.org/10.1177/030913259101500403>
- Pereira, A., & Silva, C. (2018). Motivations and experiences of women solo travellers. *International journal of multidisciplinary in business and science*, 4(5), 134–138.
- Pritchard, A., & Morgan, N. J. (2000). Constructing tourism landscapes - gender, sexuality and space. *Tourism Geographies*, 2(2), 115–139. <https://doi.org/10.1080/14616680050027851>
- Rabotić, B. (2013). *Selektivni oblici turizma* (2. prerađeno i dopunjeno izd.). Visoka turistička škola strukovnih studija.
- Reid, L. W., & Konrad, M. (2004). The gender gap in fear: Assessing the interactive effects of gender and perceived risk on fear of crime. *Sociological Spectrum*, 24(4), 399–425. <https://doi.org/10.1080/02732170490431331> .

- Reid, S. (2017). *The solo travel handbook: Practical tips and inspiration for a safe, fun and fearless trip*. Lonely Planet Global Limited.
- Road Scholar. (2024, 3. svibnja). *Up & away: Solo traveler finds adventure at Albuquerque International Balloon Fiesta*. <https://www.roadscholar.org/blog/travel-solo-with-a-road-scholar-group/>
- Rodriguez Williamson, R. (2007). *Fly solo: The 50 best places on Earth for a girl to travel alone*. Penguin Publishing Group.
- Rose, G. (1993). Progress in geography and gender. Or something else. *Progress in Human Geography*, 17(4), 531–537. <https://doi.org/10.1177/030913259301700407>
- Seagrave, J. (2016). *Time to take flight: The savvy woman's guide to safe, solo travel*. TouchWood Editions.
- Seow, D., & Brown, L. (2020). *The solo female Asian tourist*. In C. M. Hall, R. Prayag, & A. Amore (Eds.), *Current issues in Asian tourism* (pp. 36–54). Routledge.
- Seyfi, S., Hall, C. M., & Vo-Thanh, T. (2020). The gendered effects of statecraft on women in tourism: Economic sanctions, women's disempowerment and sustainability? *Journal of Sustainable Tourism*, 30(7), 1736–1753. <https://doi.org/10.1080/09669582.2020.1850749>
- Statista. (2024a, May). *Main motivations of female travelers to go on a solo trip worldwide in 2022*. <https://www.statista.com/statistics/1303582/motivations-female-solo-travelers-worldwide/>
- Statista. (2024a, May). *Leading obstacles for female travelers to go on a solo trip worldwide in 2022*. <https://www.statista.com/statistics/1304128/female-solo-travelers-main-obstaclessolo-trip-worldwide/>
- Su, C.-P., & Wu, T.-C. (2020). The dark side of solo female travel: Negative encounters with male strangers. *Leisure Sciences*, 42(3–4), 375–392. <https://doi.org/10.1080/01490400.2020.1712277>
- Siddiqui, S., & Bano, N. (2023). An investigation of factors affecting solo travel intention among marginalized groups: a case of Indian Muslim Women. *Tourism Recreation Research*, 48(6), 1014–1034. <https://doi.org/10.1080/02508281.2023.2174925>
- Šakaja, L. (2015). *Uvod u kulturnu geografiju*, Leykam international, Zagreb
- Teng, Y. M., Wu, K. S., & Lee, Y. C. (2023). Do personal values and motivation affect women's solo travel intentions in Taiwan?. *Humanities and Social Sciences Communications*, 10(1), 1–12. <https://doi.org/10.1057/s41599-022-01499-5>

- Thomas, T. K., & Mura, P. (2019). The ‘normality of unsafety’-foreign solo female travellers in India. *Tourism Recreation Research*, 44(1), 33–40.
<https://doi.org/10.1080/02508281.2018.1494872>
- Valentine, G. (1989). The geography of women's fear. *Area*, 21(4), 385–390.
<https://www.jstor.org/stable/20000063>
- Wang, H. J., & Wu, C. H. (2020). Research and design for hotel security experience for women traveling alone. *IOP Conference Series: Materials Science and Engineering*, 825(1), 012022.
<https://doi.org/10.1088/1757-899X/825/1/012022>
- Weatherby, T. G., & Vidon, E. S. (2018). Delegitimizing wilderness as the man cave: The role of social media in female wilderness empowerment. *Tourist Studies*, 18(3), 332–352.
<https://doi.org/10.1177/146879761877169>
- Wilson, E., & Harris, C. (2006). Meaningful travel: Women, independent travel and the search for self and meaning. *Tourism: An International Interdisciplinary Journal*, 54(2), 161–172.
- Wilson, E., & Little, D. E. (2005). A “relative escape”? The impact of constraints on women who travel solo. *Tourism Review International*, 9(2), 155–175.
<https://doi.org/10.3727/154427205774791672>
- Wilson, E., & Little, D. E. (2008). The solo female travel experience: Exploring the ‘geography of women's fear’. *Current Issues in Tourism*, 11(2), 167–186. <https://doi.org/10.2167/cit342.0>
- Wilson, E., Holdsworth, L., & Witsel, M. (2009). Gutsy women? Conflicting discourses in women's travel guidebooks. *Tourism Recreation Research*, 34(1), 3–11.
<https://doi.org/10.1080/02508281.2009.11081570>
- Yang, E. C. L. (2020). What motivates and hinders people from travelling alone? A study of solo and non-solo travellers. *Current Issues in Tourism*, 24(17), 2458–2471.
<https://doi.org/10.1080/13683500.2020.1839025>
- Yang, E. C. L., Khoo-Lattimore, C., & Arcodia, C. (2017). A narrative review of Asian female travellers: looking into the future through the past. *Current Issues in Tourism* 20 (10), 1008–1027.
<https://doi.org/10.1080/13683500.2016.1208741>
- Yang, E. C. L., Khoo-Lattimore, C., & Arcodia, C. (2018a). Constructing space and self through risk taking: A case of Asian solo female travelers. *Journal of Travel Research*, 57(2), 260–272.
<https://doi.org/10.1177/0047287517692447>

- Yang, E. C. L., Khoo-Lattimore, C., & Arcodia, C. (2018b). Power and empowerment: How Asian solo female travellers perceive and negotiate risks. *Tourism Management*, 68, 32–45. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2018.02.017>
- Yang, E. C. L., Yang, M. J. H., & Khoo-Lattimore, C. (2019). The meanings of solo travel for Asian women. *Tourism Review*, 74(5), 1047–1057. <https://doi.org/10.1108/TR-10-2018-0150>
- Zhang, M., Zhao, P., & Tong, X. (2022). Constructing women's immobility: Fear of violence and Women's constricted nocturnal travel behaviour. *Travel behaviour and society*, 26, 178–192. <https://doi.org/10.1016/j.tbs.2021.10.002>
- Zrnc, V. (1974). Američka žena – veliki putnik, *Turizam*, (9), 28.